

Čína má ambície stať sa ďalším centrom svetovej ekonomiky

Milota ŠUJANOVÁ – Ivan ŠUJAN*

Úvod

Od začiatku 50. rokov sa postupne formovali tri centrá svetovej ekonomiky: USA, západná Európa (neskôr EÚ) a Japonsko, v ktorých sa produkuje cca 80 % svetového HDP. V prvých dekádach najvyššie tempo rastu dosahovalo Japonsko a západná Európa, avšak v dekáde 1990 – 2000 najlepšie výsledky dosiahla ekonomika USA (pozri [1, s. 16 – 20]), čo platí i na obdobie 2000 – 2002 a projekcie na roky 2003 – 2004.

V súčasnom období sa pozornosť sústreďuje na Čínu, ktorá má reálne predpoklady stať sa postupne ďalším ekonomickým centrom. Čína má najvyšší počet obyvateľov na svete (1 273 mil.) a tretiu najväčšiu rozlohu (9,597 mil. km²). Pozostáva z 22 provincií (za 23. sa považuje Taiwan), zo 4 samostatných miest a 5 autonómnych regiónov.¹

1. Doterajší vývoj a súčasný stav čínskej ekonomiky

Po skončení občianskej vojny v roku 1949 sa novovzniknutá Čínska ľudová republika (ČĽR) nachádzala na veľmi nízkom stupni ekonomického vývoja (napriek pozitívnym tradíciám z minulosti). Uplatňoval sa systém socialistického plánovania s niektorými anomáliami (pokús o „veľký skok“, tzv. kultúrna revolúcia a pod.) s problematickými výsledkami. Čínska štatistika vykazovala vysoké tempá rastu, ktoré však podľa zahraničných expertov boli nadhodnotené minimálne o 1 – 2 percentné body (s výnimkou posledných 5 rokov).

Po roku 1980 došlo v Číne k viacerým inštitucionálnym zmenám, ktoré umožňujú postupný prechod na trhovú ekonomiku. Vytvorilo sa 5 „exkluzívnych ekonomických zón“ (väčšinou prímorských), v ktorých existujú priaznivejšie podmienky pre zahraničné firmy (najmä v oblasti zdanenia) a dosahuje sa vyššia zamestnanosť, ekonomický rast a životná úroveň. V roku 2001 bola ČĽR prijatá do WTO, čo zlepšilo podmienky pre zahraničný obchod, prílev zahraničného kapitálu atď.

* RNDr. Milota ŠUJANOVÁ – Ing. Ivan ŠUJAN, CSc., Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava 1

¹ Do štatistických údajov za ČĽR sa nezapočítavajú 2 špeciálne administratívne regióny (Hongkong a Macao) s trhovou ekonomikou.

Tabuľka 1

Hrubý domáci produkt Číny a jeho porovnanie s vybranými krajinami

Krajina	Tempo rastu reálneho HDP v %		HDP na obyvateľa v USD (PPP)		Počet obyv. v mil.	HDP celkom v mld USD (PPP)
	2001	2002	2001	2002	2001	2001
Čína	7.3	8.0	4 020	4 400	1 273	5 117
Japonsko	0.4	0.2	25 130	28 000	127	3 192
India	4.5	4.8	2 840	*	1 030	2 925
Indonézia	3.3	3.2	2 940	3 100	228	670
Rusko	5.0	4.3	7 100	*	146	1 036
USA	0.3	2.4	36 300	37 300	278	10 091
Nemecko	0.6	0.2	26 300	26 600	83	2 183
Slovensko	3.3	4.4	12 000	12 800	5.4	65

Prameň: [2; 3; 5 – 8].

V rokoch 2001 a 2002 dosiahla Čína vysoké tempá rastu reálneho HDP (7,3 % a 8,0 %), ktoré patria k najvyšším na svete. V tabuľke 1 uvádzame na porovnanie údaje za ďalšie veľké (najmä ázijské) krajiny² v tomto ukazovateli i v ďalších ukazovateľoch. V HDP na obyvateľa v USD (podľa PPP – *Purchasing Power Parity*) patrí Čína k najlepším rozvojovým krajinám,³ ale pritom stále značne zaostáva za vyspelými krajinami (v porovnaní s USA dosahuje len 11 – 12 %, v porovnaní s Japonskom cca 16 % atď.). Ak však vezmeme do úvahy celkový HDP danej krajiny (v mld USD, PPP), v tom Čína dosahuje cca 50 % objemu USA a je na druhom mieste vo svete.

V roku 2001 dosiahol celkový celosvetový HDP cca 43 600 mld USD (PPP), z čoho sa v Číne vytvorilo 5 117 mld USD, t. j. takmer 12 %. Inými slovami, cca 1/8 svetového HDP sa vytvára v Číne.

Z tabuľky 1 je zrejme značné zaostávanie Číny okrem iného za Japonskom, keď HDP na obyvateľa v Číne dosahuje len niečo vyše 1/6 úrovne Japonska. Pritom ale nominálna priemerná mzda v Číne dosahuje len cca 1/20 miezd v Japonsku. To vytvára významný stimul k prílevu zahraničného kapitálu do Číny.

Menová politika ČĽR je značne rigidná, keď už viac rokov Národná banka ČĽR udržiava fixný kurz jüanu (RMB) na úrovni cca 8,28 RMB/USD. Podľa zahraničných expertov to znamená, že dolár je vo vzťahu k jüanu nadhodnotený o cca 40 %, čo podporuje čínsky vývoz a brzdí dovoz. Zmenu súčasného menového kurzu požadujú nielen USA, ale aj medzinárodné inštitúcie (napr. MMF) [4, s. 4]. V tejto súvislosti treba uviesť, že zahraničná zadlženosť ČĽR síce dosiahla

² V tabuľke 1 uvádzame pre zaujímavosť aj príslušné údaje za SR.

³ Pritom HDP na obyvateľa v Číne je podstatne vyšší v mestských oblastiach, a najmä v exkluzívnych ekonomických zónach oproti nižšej úrovni vo vidieckych oblastiach.

ku koncu roka 2002 cca 169 mld USD, čo je však iba 13,7 % HDP. Pritom prebytok obchodnej bilancie dosiahol v roku 2002 vyše 30 mld USD, priame zahraničné investície (FDI) 52,7 mld USD a devízové rezervy až 286,4 mld USD ku koncu roka 2002 (tie sa ďalej zvýšili do 31. 7. 2003 na cca 357 mld USD).

Vývoj devízových rezerv v Číne je v podstate pokračovaním ich sústavného rastu v minulosti, keď sa postupne zvyšovali z 19,4 mld USD v roku 1992 na 150,6 mld USD v roku 1999.

V posledných rokoch je pozoruhodná expanzia čínskej meny za hranicami krajiny. V súčasnosti cca 2 % z celkovej obrovskej masy čínskeho obeživa koluje v zahraničí. Jüan je dnes už hlavným platidlom v niektorých významných častiach Vietnamu, Kambodže, Laosu a Myanmaru (Barmy). V Thajsku dokonca funguje celá sieť ilegálnych bánk, v ktorých možno vymieňať jüany za ostatné ázijské meny. Taktiež v Hongkongu, kde stále platí hongkongský dolár, bude zakrátko možné v miestnych bankách ukladať i jüany.

2. Perspektívy ďalšieho vývoja čínskej ekonomiky

V tabuľke 2 uvádzame vybrané makroekonomické údaje za ČER za roky 2001 a 2002, ako aj ich prognózu, vypracovanú v štátnych inštitúciách.⁴

Tabuľka 2

Čína – Vybrané makroekonomické údaje

Ukazovateľ	Skutočnosť		Prognóza
	2001	2002	2003
HDP v s. c. tempá rastu v %	7.3	8.0	8.0
z toho:			
fixné investície	12.6	15.9	15.0
spotreba domácností	6.3	5.2	6.8
spotreba vlády	10.5	7.9	7.7
vývoz tovarov	9.3	29.7	15.9
dovoz tovarov (-)	10.8	27.8	17.8
Obchodná bilancia v mld USD	22.6	30.4	27.1
Rast spotrebiteľských cien v %	0.7	-0.8	1.0
Miera nezamestnanosti v %	3.6	4.0	4.5

Prameň: [2; 3].

V reálnom HDP sa v prognóze na rok 2003 predpokladá rovnako vysoké tempo rastu ako v roku 2002, t. j. 8,0 %. V štruktúre použitia HDP sa i naďalej predpokladá preferencia fixných investícií a vývozu, pričom aj tempá rastu spotreby sú pomerne vysoké, s tendenciou zrýchlenia rastu osobnej spotreby a spomalenia rastu verejnej spotreby.

⁴ Pozri: LIPING TAO [2] zo štátneho informačného centra v Beidžingu; [3] a ďalšie pramene.

Obchodná bilancia v roku 2003 má byť podľa prognózy naďalej prebytková. Rast spotrebiteľských cien by mal dosiahnuť +1,0 %, ale hrozba deflácie je stále prítomná. Miera nezamestnanosti by sa mala mierne zvýšiť zo 4,0 % v roku 2002 na 4,5 % v roku 2003 (ide, pravda, o údaje len za mestské oblasti – na vidieku je nezamestnanosť vyššia). Je to dôsledok znižovania nadmernej zamestnanosti v štátnych podnikoch a zvýšenej zahraničnej konkurencie po vstupe ČĽR do WTO.⁵

Zahraničný obchod Číny je ovplyvnený okrem iného významným podielom obyvateľstva čínskeho pôvodu vo viacerých regiónoch juhovýchodnej Ázie, ako aj ich prítomnosťou v USA, Kanade a v niektorých európskych krajinách. Ide väčšinou o ľudí pracujúcich v oblasti obchodu a služieb.

Teritoriálnu štruktúru zahraničného obchodu Číny ukazujú tabuľka 3.

Tabuľka 3

Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu Číny (r. 2002)

Krajina	Podiely v % na celkovom objeme	
	vývozu z Číny	dovozu do Číny
Japonsko	14.9	18.1
USA	22.5	9.2
Hongkong	18.0	3.6
Taiwan	2.0	12.9
Južná Kórea	4.8	9.7
Nemecko	3.5	5.6
Malajzia	•	3.1
Rusko	•	2.8
Holandsko	2.8	•
Veľká Británia	2.5	•
Singapúr	2.1	•
Ostatné krajiny	26.9	35.0

Prameň: [2].

Jedným zo závažných ekonomických problémov ČĽR zostáva pomalší rast vo vidieckych oblastiach, kde v roku 2002 disponibilný príjem na obyvateľa rástol len tempom 4,8 %, zatiaľ čo v mestských oblastiach tempom 13,4 %. Preto opatrenia vlády v roku 2003 sú zamerané hlavne na zvýšenie príjmov farmárov a skupín s nízkymi príjmami, ako aj na zlepšenie sociálneho zabezpečenia. Tieto vplyvy, spolu s podporou rozvoja automobilového priemyslu, stavebníctva a dopravy, by mali podporiť rast domáceho dopytu.

V najbližších rokoch by sa mali prejavovať vplyvy štátnej podpory vedy a výskumu (napr. projekt vyslania čínskeho kozmonauta na Mesiac vlastnou raketou), ako aj zriadenia viacerých „špeciálnych ekonomických zón“ (jedna z nich je orientovaná napr. na rozvoj jadrovej energetiky).

⁵ Prítomnosť prijatie ČĽR do WTO má stále pozitívny vplyv na čínsku ekonomiku.

Štruktúrne zmeny v ČĽR vedú aj k rastu podielu mestského obyvateľstva na úkor vidieckeho. Podiel mestského obyvateľstva sa zvýšil z 23,7 % v roku 1983 na 37,7 % v roku 2001. Zvyšuje sa aj podiel sekundárneho a terciárneho sektora na úkor primárneho v zamestnanosti a v produkcii.

Je pozoruhodné, že priemyselná výroba v Číne sa čoraz viac sústreďuje do veľkých podnikov na úkor malých a stredných podnikov (ktorých podiely boli v predchádzajúcich obdobiach nadmerné).⁶ K pozitívnym zmenám patrí i rast podielu spracovaných produktov v čínskom vývoze, ako aj pokles podielu potravín na spotrebe mestského i vidieckeho obyvateľstva (tab. 4).

T a b u ľ k a 4

Čína – vybrané štruktúrne zmeny (podiely na celku v %)

Ukazovateľ	Skutočnosť				Extrapolácie	
	1985	1990	1995	2001	2010	2020
Obyvateľstvo						
– mestské	23.7	26.4	29.0	37.7	45.6	54.3
– vidiecke	76.3	73.6	71.0	62.3	54.4	45.7
Zamestnanosť podľa sektorov						
– primárny	62.4	60.1	52.2	50.0	43.0	35.0
– sekundárny	20.8	21.4	23.0	22.3	23.2	24.4
– terciárny	16.8	18.5	24.8	27.7	33.8	40.6
Tvorba HDP podľa sektorov						
– primárny	28.4	27.1	20.5	15.2	13.1	10.6
– sekundárny	43.1	41.6	48.8	51.1	49.1	47.5
– terciárny	28.5	31.3	30.7	33.6	37.8	41.9
Priemyselná výroba v podnikoch						
– veľkých	28.1	33.2	39.7	47.0	57.6	69.4
– stredných	18.9	18.9	16.5	13.1	9.8	6.2
– malých	53.0	47.8	43.8	39.9	32.6	24.4
Vývoz podľa komodít						
– primárne produkty	50.6	25.6	14.4	9.9	8.2	7.8
– spracované produkty	49.4	74.4	85.6	90.1	91.8	92.2
Podiely potravín na spotrebe						
– mestského obyvateľstva	52.3	54.3	49.9	37.9	29.8	25.5
– vidieckeho obyvateľstva	57.8	58.8	58.6	47.7	37.5	32.1

Prameň: [3]; výpočty autorov.

Z ďalších (už prebiehajúcich) štruktúrnych zmien treba uviesť hlavne nasledujúce:

- Turistický ruch má v Číne mimoriadnu podporu štátu. Podľa prognóz WTO bude v roku 2020 cestovať do Číny cca 130 mil. turistov (oproti 37 mil. v roku 2002), čím sa Čína stane svetovou jednotkou v tejto oblasti, s podielom 8 % na svetovom trhu. Zisk ČĽR z turistického ruchu by mal v roku 2020 presiahnuť 300 mld USD (8 – 11 % HDP v bežných cenách).

⁶ Takýto vývoj je typický pre počiatočnú fázu prechodu k trhovej ekonomike.

- Stavba lodí v Číne značne expanduje a jej podiel na svetovom trhu sa má zvýšiť zo súčasných 7 % na 20 %. V Číne vznikajú nové lodenice, zatiaľ čo v Nemecku (podiel na svetovom trhu 5 %) sa likvidujú „nadbytočné kapacity“. Je to hlavne dôsledok rozdielnej cenovej politiky. Podľa významných nemeckých odborníkov (napr. F. Teichmüllera z IG Metall) sa dnes o európskej stavbe lodí rozhoduje v Číne.

Záver

Z dlhodobých výhľadov je pozoruhodný najmä ambiciózný cieľ dosiahnuť USA v HDP na obyvateľa do roku 2050. Pokiaľ by nedochádzalo k podstatným zmenám vo vývoji počtu obyvateľstva, kurzu meny a inflačného diferenciálu (resp. pri vzájomnej približnej kompenzácii vplyvov týchto faktorov), mohol by byť vývoj HDP na obyvateľa aproximovaný rastom reálneho HDP. Ak by sa v dlhodobom výhľade zachovali priemerné tempá rastu HDP z posledných relevantných období, t. j. 8 % ročne v Čínskej ľudovej republike a 3 % ročne v USA, potom by podľa našich prepočtov Čína mohla tento cieľ dosiahnuť približne v roku 2047.

Relácia Číny k USA v HDP na obyvateľa (PPP) by sa za týchto predpokladov mohla zvýšiť z 11,8 % v roku 2002 na 17,2 % v roku 2010, na 27,7 % v roku 2020, na 71,5 % v roku 2040 a na cca 100 % v roku 2047.

Možno predpokladať, že súbežne s týmto vývojom ekonomickej výkonnosti Číny bude vzrastať aj jej konkurencieschopnosť a technická úroveň produkcie, životná úroveň a jej vojenská i politická sila vo svete.

Literatúra

- [1] ŠIKULA, M. a kol.: Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie. [Výskumné práce, č. 28.] Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2003.
- [2] LIPING TAO: Country Report: China. [Project LINK Meeting.] New York: apríl 2003.
- [3] National Bureau of Statistics, China: Statistical Communiqué of China on the 2002 National Economic Development. Beijing: február 2003.
- [4] HERZOGO VÁ, E.: Liberalizačné tempo. Fineefekt, 26. 9. 2003.
- [5] Human Development Reports: GDP per Capita (PPP US dollar). Human Development Indicators 2003.
- [6] Gross Domestic Product per Capita (by PPP US dollar). Economic and Social Data. Paris: OECD 2003.
- [7] Growth of real GDP. Global Economic Indicators, Washington: World Bank 2002.
- [8] Interactive Table of World Nations. [CIA World Factbook.] Washington: CIA 2002.

CHINA HAS THE AMBITIONS TO BECOME A FURTHER CENTRE OF THE WORLD ECONOMY

Milota ŠUJANOVÁ – Ivan ŠUJAN

At present time, there are three centers of the world economy: USA, European Union (EU), and Japan. China would like to become the fourth centre in the middle of this century.

China is a country with the largest population in the world, third largest area and second largest economy (measured with PPP US dollar), producing 1/8 of the world GDP. The authors examine past development and present status of the Chinese economy, as well as the perspectives of its further development.

In 2002, the Chinese per capita GDP has amounted to 4 400 US dollar (PPP), which is approximately 12 per cent of U. S. level and 16 per cent of the Japanese level. On the other hand, Chinese growth rate of real GDP (8 per cent in 2002) is one of the largest in the world. Economic growth in China has been supported i. e. by high foreign capital inflow attracted by reduced taxes especially in the „exclusive economic zones“, extremely low nominal wages, and undervalued exchange rate of the Chinese currency.

In the second part of the article the authors present i. e. Chinese official forecast of crucial macroeconomic indicators, territorial structure of foreign trade, and selected structural changes (with their extrapolations up to 2002). Share of urban population has grown from 23.7 per cent in 1985 to 37.7 per cent in 2001 and may grow further up to about 54 per cent in 2020. At the same time the share of primary sectors decreases in favour of secondary and tertiary sectors, the share of primary goods in exports decreases in favour of manufactured goods and the share of food in total consumption of households declines as well, etc.

China has declared a goal to catch up the USA in per capita GDP up to 2050. The authors have shown possible growth of the relation of Chinese per capita GDP to that of U. S. (provided that the present rates would continue) and come to the conclusion that this ambitious goal is feasible.